

DOI: 10.32347/2786-7269.2022.1.246-253

УДК 94(477):32

к. іст. н., доцент **Стеценко С.В.**,
oversblacky@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5290-3242,
Київського національного університету будівництва і архітектури

ІДЕНТИЧНІСТЬ ПРОЄКТУ МАЙБУТНЬОГО В ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ

Українська нація в умовах війни об'єднана навколо спільної патріотичної платформи в досягненні перемоги над інфернальним рашистським ворогом та формування проєкту майбутнього. В щорічному посланні про внутрішнє і зовнішнє становище Президент Володимир Зеленський чітко артикулював, що майбутнє буде українським.

Суб'єктність України, що виборюється здобутками у кровопролитних боях не залишає сумнівів у тому, що цивілізаційні цінності перемагають тоталітаризм. Російсько-українська війна прискорила набуття Україною ідентичності проєкту майбутнього, пов'язаного з євроінтеграційним вектором розвитку. В статті розглядається процесуальність інтеграційного вибору, витоки, пов'язані з Євромайданом та трансформацією ідентичності спротиву.

Аналізується наявна в постмайданний період дестабілізаційність внутріполітичної ситуації, спровокована проросійськими силами, зокрема, через політизацію регіональних контроверз в гуманітарній сфері: щодо мови, культури, українського і російського наративів історичної пам'яті. Державна інформаційна політика попри гібридність протистояння з Росією не була сконцентрована на системній розробці стратегії національної безпеки. Активно-наступальний характер інформаційна політика України набула уже в умовах повномасштабного воєнного вторгнення держави-агресора Росії.

Українські на російські воєнні наративи кардинально розходяться в інтерпретації проявів геноциду, воєнних злочинів, злочинів проти людяності. Фальсифікація та замовчування рашистами злочинів не зупиняють Україну і цивілізований світ (відповідні інституції) у документуванні їх для майбутніх міжнародних трибуналів. Наводяться дані соціологічних опитувань щодо ставлення українських громадян до всього руського, вкупі з радянсько-комуністичним, як до однозначно ворожого.

Окремою темою статті розглядається урбіцид, вчинений рашистськими злочинцями в українських містах Воєнними планами фізичного та просторового знищення України та українців Росія знищила своє майбутнє. Українська ідентичність проєкту майбутнього на основі демократичних цінностей та спільного досвіду – це ідентичність нації героїв, борців, глобальних лідерів.

Ключові слова: Україна; нація; ідентичність; війна; Євроінтеграція; дерусифікація.

Для України і кожного українця аксіоматичним стало цілеспрямоване досягнення перемоги над інфернальним рашистським ворогом та подолання руйнівних наслідків війни. Масштаби посталих викликів вимагають адекватної політичної стратегії з реальним та зрозумілим набором європейських цивілізаційних цінностей, а також ефективного безпекового інструментарію. «Щоденний плебісцит», що фіксує наявність національної спільноти (за Е. Ренаном), в умовах війни означає зміцнення спільної патріотичної платформи для визначення поточного порядку денного та формування образу і проекту майбутнього.

Відзначений цьогооріч День української державності показав тяглість історико-політичної відповідальності українців за усталеність національної держави з визначеними інтересами та цілями. Українсько-американський історик Сергій Плохій констатував, що донедавна вважалося, що український проект «вижив у опозиції державі». Держава для українців завжди залишалася чужою як інтелектуальний, культурний, економічний експлуататор. В умовах експансіоністської війни, нав'язаної державою-терористом, відбувся «кардинальний перелом в українській історії, українській психіці, та в українському ставленні до держави й державності» [1]. Українці різного етнічного походження чітко асоціюють себе з державою Україна. Віддаючи за Україну життя, відбудовуючи зруйновану Вітчизну, вони плекають суб'єктність та ідентичність проекту майбутнього. По-новому відбувається мобілізація незадіяних у мирний час ресурсів світового українства на захист материнської держави. Весь цивілізований світ, об'єднана Європа спрямовують свої зусилля, щоб допомогти Україні і демократії вистояти та перемогти у битві з диктатурою і тоталітаризмом.

Американський історик Тімоті Снайдер, досліджуючи народження модерних націй, зазначає, що "найпрямовішим" гаслом у опонентів комунізму та реформаторів у посткомуністичних державах Східної Європи було гасло «повернення до Європи». Йшлося не про «повернення до минулого», а про «стрибок» до досягнень післявоєнної Західної Європи. Проект Європейського Союзу, на думку вченого, уособлює «привабливий політичний ідеал своєю системою інституцій». [2. С. 366]

Російсько-українська війна прискорила процес набуття Україною ідентичності проекту майбутнього, пов'язаного зі вступом до Європейського Союзу. Генезис розпочався на Євромайдані, коли українці йшли на смерть, виборюючи свою гідність, самість, незалежність. З трансформацією

Євромайдану в Революцію Гідності ідентичність спротиву трансформувалася в ідентичність проекту майбутнього. Американський політолог Френсіс Фукуяма стверджує: «Вибір між партнерством з Євросоюзом чи з Росією сприймали як альтернативу між сучасною державою з рівним ставленням до всіх людей як до громадян і режимом, у якому корисливі клептократи маніпулюють демократією, створюючи видимість демократичних процедур. Путінська Росія була уособленням такої мафіозної держави.» [3. С. 53]

Післямайданівський період не відзначився лінійною процесуальністю політики ідентичності. Запит суспільства на глорифікацію героїв Небесної Сотні, на конструювання привабливого консолідуючого нарративу подій на Майдані для формування ідентичності проекту майбутнього зазнав серйозних випробувань. Український нарратив цілеспрямовано оспорювався й фальсифікувався конфронтаційними діями, її емісарів в Україні та зусиллями зовнішніх сателітів.

Тоталітарний режим Росії не спромігся за пострадянські десятиріччя створити модерно-національний нарратив. Пошуки легітимності рашистського режиму були перенесені в «історично-величне» минуле. Російський історичний нарратив вмістив механічний конгломерат підміни понять та гіперболізації експансіоністського етатизму руського народу. До існуючих протиріч між Україною та Росією, у фокусі яких знаходився європейський вибір України, додалася контроверзивність історичного та символічного характеру, що різко позначилося на ескалації гідридної війни.

Масштаби зовнішніх викликів, анексія Криму, початок воєнних дій на сході країни спровокували загострення внутріполітичної ситуації. Ідентичність проекту майбутнього зазнала серйозних випробувань з боку проросійських сил. Паралельно з процесами очищення влади, ліквідацією символів радянської епохи не припинялися спроби запустити відцентрові процеси, політизувати регіональні відмінності у сфері мови, культури, історичної пам'яті.

Існуючи контроверзи в гуманітарній сфері демонізувалися до рівня міжетнічного протистояння, з обґрунтуванням «об'єктивних» ознак двох різних народів, так званих західняків та східняків. Збільшився маніпулятивний тиск олігархічних медійних каналів. Варіативи нав'язування деструктивної віртуальної реальності включали: вкиди дезінформації з метою зародження сумнівів чи навпаки необґрунтованих сподівань, замовну проплачену джінсу. Комунікативний діалог влади з народом щодо спільної програми дій, напрацювання поведінкових практик політичної участі перемістилися, зокрема, на політичні токшоу, авторські програми, журналістські розслідування. Дискурс формували публічні постаті, топполітики, які транслювали ті чи інші посили з відповідним політичним окрасом, що не виключало токсичну дискредитацію українства. Наявна аудиторія глядачів-слухачів представлялася як

репрезентативна за віковими, освітніми, регіональними ознаками, що здатна відобразити громадську думку в цілому. Резюме подавалося в кореляції з результатами дискусії умовних політичних опонентів. Формулювання тем містили провокативні підтексти, спрямовані на розкол суспільства. Спрацювала заувага французького мислителя Рене Генона щодо «псевдоідей», котрі вкидаються у суспільство, «націлені на провокування сентиментальних реакцій – найдієвішого і найпростішого способу впливу на маси. У подібних випадках слова важать більше за поняття ...» [4. С. 135]

Грунтовне дослідження щодо наповнення інформаційного простору в довоєнний період інформвірусами провела медіаексперт з маніпуляційних практик Оксана Мороз, засновниця освітницького проекту «Як не стати овочем». В минулому О. Мороз сама працювала у відповідних маркетингових агентствах та розробляла проекти для топполітиків, бізнесменів. Нею здійснена спроба виокремити типи націй, в якості критерію типологізації яких названа опірність інформаційним вірусам. Експерт умовно позначила їх як: перший тип - нація розумних людей; другий тип - нація борців; третій тип - нація овочів. Найменування націй досить виразне, що говорить саме за себе. Ілюстративний приклад першого типу – Швейцарія; другого – Велика Британія; третього типу – Росія. В контексті Росії – відсутність російської нації, розпорошене суспільство. [5. С. 29-37]. На думку О. Мороз, в Україні за роки незалежності з'явився регресивний тренд: нація розумних і вільних людей, нація борців наблизилася до червоної лінії. Червона лінія розглядається як період, коли питома маса критично мислячих людей та їх вплив на інформаційне поле зменшується. Переважна більшість людей нездатна вистояти під нищівним впливом вірусмейкерів, що працюють на психологічному рівні, одурманюють, отупляють.

Попри активні бойові дії гібридної війни в порядок денний не були включені питання про системне вирішення стратегії інформаційної безпеки. Тривала популістська дискусія в площині боротьби з фейками і ботами за відсутності реальних безпекових дій з боку держави.

З початком повномасштабного воєнного вторгнення Росії державна політика України в сфері інформаційної безпеки набула активно-наступального характеру: були закриті ряд проросійських каналів, заборонені політичні партії колабораціоністського спрямування, працює єдиний інформаційний марафон. Разом з цим існує паралельно цифрова реальність з блогерами, експертами, на яку не поширюється воєнна інформаційна цензура.

Інноваційні осередки цифрової реальності зосереджені у великих містах. Ідентичність проекту майбутнього тісно пов'язана з соціальним та фізичним просторами міст. Будучи специфічним способом організації співжиття людей, міста надають можливість створення нових спільних просторів для соціалізації і

політичної участі. Відомий англо-американський антрополог Девід Гарві зауважує, що, власне сам термін «місто» має «канонічну й символічну історію, глибоко вкорінену в домагання політичних сенсів... Місто як предмет утопічного бажання, як особливе місце належності в постійно зміщуваному часопросторі – все це надає політичного сенсу, який мобілізує визначальну політичну уяву.» [6, С. 28]

Визначальна політична уява ідентичності проекту майбутнього повоєнної України залежить від наявності та якості соціального капіталу. Політологічне визначення цього терміну означає ресурс розвитку спільноти, який втілений в людях і проявляється в їх конкретних характеристиках. Однак, створюється та використовується соціальний капітал лише колективними діями, і визначається як очікування постійних, чесних, орієнтованих на спільні цінності поведінкових практик всіх членів спільноти, об'єднаних громадянством. Позичується соціальний капітал через інституційну довіру громадян до влади.

Українська національна ідентичність сприяє розширеному радіусу довіри до державних інститутів. Нинішню ієрархію об'єктів інституційної довіри українських громадян відображено в останніх соціопитуваннях [7, 8, 9].

Українська ідентичність проекту майбутнього сьогодні асоціюється зі ставленням до усього російського як до усього ворожого вкупі з радянсько-комуністичним [10]. Українська земля, українські міста стирають зрусифіковану історичну пам'ять, демонтують пам'ятки та пам'ятники з російським контекстом. Рашистські злочини геноциду та урбіциду задокументовані для міжнародних трибуналів. Рашисти знищують українців фізично, намагаються позбавити тих місць, що визначають національну ідентичність. Покинуте населення, непридатне до життя місто – це знищення пам'яті та культури міст, це злочинна реалізація сценаріїв, які фігурували лише в умоглядних апокаліптичних альянсах письменників-фантастів. Світ здригнувся після руйнації рашистами сирійського Алеппо – перлини близько-східної цивілізації. Етимологічно саме велике місто визначає сутність цивілізації. Цивілізаційний урбіцид рашистів в українських Маріуполі, Харкові, Ірпіні, в Бахмутсько-Авдіївській агломерації – це злочини проти людської цивілізації в цілому, для яких не існує терміну давності. Рашистське «можемо повторити» - це не лише слоган військових злочинців в ході воєнних дій, а перманентна цивілізаційна загроза, яку необхідно знищити.

Теоретик урбаністики, професор університету Торонто Річард Флорида переконливо доводить, що країни-спонсори тероризму знаходяться у переліку країн з найменшою кількістю урбанізованих територій у світі. В глобалізованому світі урбіцид, розпорошення населення в ході війни замикає коло «менше урбанізації – більше нестабільності» [11, с.239]. Ратуючи за перспективи

всеохоплюючого і справедливого урбанізму для всіх, Р. Флорида пропонує варіанти подолання викликів сучасних міст з посиланням на історичний успіх Нового курсу Ф.Д. Рузвельта у створенні нового зразка партнерства між центральним урядом та містами.

Історико-політичні аргументи для повоєнної України з цього досвіду, очевидно, полягають у тому, що, спираючись на власні здобутки політики децентралізації, схилити новітній баланс повноважень до місцевого самоврядування і контролю. Повоєнній Україні потрібні новітні інтерактивні механізми інституційної взаємодії центральної влади та мерів міст.

Список використаних джерел:

1. Плохій Сергій. Україна у своїй основі збережеться на кілька століть уперед. Останні кілька місяців зробили щеплення такої живучості // ГОРДОН, 2022, 6 жовтня. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/war/poganij-ukrajina-u-svojj-osnovi-zberezhetsja-na-kilka-stolit-upered-ostanni-kilka-misjatsiv-dali-shcheplennja-takoji-zhivuchosti-1629771.html>
2. Снайдер Тімоті. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь 1569 – 1999. Пер. з англ. вид. 3-е. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2017. – 464 с.
3. Фукуяма Френсіс. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості / пер. з англ. Т. Сахно. – К.: Наш Формат, 2020. – 192 с.
4. Рене Генон. Криза сучасного світу / пер. з франц. І. Калюга, під наук. ред. Ю. Завгороднього. – К.: видавець Анна Клохун, 2020. – 212 с.
5. Мороз Оксана. Нація овочів? Як інформація змінює мислення і поведінку українців. – К.: Yakaboo Publishing, 2021. – 288 с.
6. Гарві Девід. Бунтівні міста. Відправа на місто до міської революції. Пер.з англ. К.: Медуза. 2021. 295 с.
7. Лідером довіри українців залишаються ЗСУ // НОВИНАРНЯ, 2022, 19 вересня. URL: <https://novynarnia.com/2022/09/19/fdi-socop-08-2022/>
8. Понад 95 відсотків українців довіряють Збройним Силам, більш як 80% - Президенту України // УКРІНФОРМ, 2022, 28 жовтня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3602976-ponad-95-ukrainciv-doviraut-zsu-bils-ak-80-prezidentu.html>
9. ЗСУ, волонтери, президент: кому найбільше довіряють українці // СУСПІЛЬНЕ НОВИНИ, 2022, 15 вересня. URL: <https://suspilne.media/282061-zsu-volonteri-prezident-komu-najbils-doviraut-ukrainci/>
10. Лише 15% громадян України вважають 9 травня "Днем перемоги", хоча ще у 2018 році таких було 58% // УКРІНФОРМ, 2022, 5 травня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3475311-lise-dla-15-ukrainciv-9-travna-e-dnem-peremogi.html>

11. Флоріда Річард. Криза урбанізму. Чому міста роблять нас нещасними. Пер.з англ. Ірина Бондаренко. – К.: Наш формат, 2019. – 320 с.

candidate of historical sciences, associate professor **Stetsenko Svitlana**,
Kyiv National University of Construction and Architecture

THE IDENTITY OF THE PROJECT OF THE FUTURE IN POST-WAR UKRAINE

The Ukrainian nation in the conditions of war is united around a common patriotic platform in achieving victory over the infernal racist enemy and forming a project for the future. In his annual message on the internal and external situation, President Volodymyr Zelenskyi clearly articulated that the future will be Ukrainian.

The subjectivity of Ukraine, which was won through bloody battles, leaves no doubt that the values of civilization are defeating totalitarianism. The Russian-Ukrainian war accelerated Ukraine's acquisition of the identity of the future project associated with the European integration vector of development. The article examines the procedurality of the integration choice, the origins associated with Euromaidan and the transformation of the resistance identity.

The article analyzes the destabilization of the domestic political situation in the post-Maidan period, provoked by pro-Russian forces, in particular, due to the politicization of regional controversies in the humanitarian sphere: regarding language, culture, Ukrainian and Russian narratives of historical memory. Despite the hybridity of the confrontation with Russia, the state information policy was not focused on the systematic development of the national security strategy. Ukraine's information policy acquired an active-offensive character already in the conditions of a full-scale military invasion by the aggressor state of Russia.

Ukrainian and Russian war narratives radically differ in the interpretation of manifestations of genocide, war crimes, and crimes against humanity. Falsification and concealment of crimes by the Russians do not stop Ukraine and the civilized world (relevant institutions) from documenting them for future international tribunals. The data of sociological polls regarding the attitude of Ukrainian citizens towards everything Russian, together with the soviet-communist, as towards something unequivocally hostile, are given.

Urbicide committed by racist criminals in Ukrainian cities is considered as a separate topic of the article. Russia destroyed its future with military plans for the physical and spatial destruction of Ukraine and Ukrainians. The Ukrainian identity of the future project based on democratic values and shared experience is the identity of a nation of heroes, fighters, and global leaders.

Keywords: Ukraine; nation; identity; war; European integration; de-Russification.

REFERENCES:

1. Plokhii Serhii. Ukraina u svoii osnovi zberezhetsia na kilka stolit upered. Ostanni kilka misiatsiv zrobyly shcheplennia takoi zhyvuchosti // HORDON, 2022, 6 zhovtnia. {in Ukrainian} URL: <https://gordonua.com/ukr/news/war/poganiy-ukrajina-u-svojjj-osnovi-zberezhetsja-na-kilka-stolit-upered-ostanni-kilka-misjatsiv-dali-shcheplennja-takoji-zhivuchosti-1629771.html>
2. Snaider Timoti. Peretvorennia natsii. Polshcha, Ukraina, Lytva, Bilorus 1569 – 1999. Per. z anhl. vyd. 3-e. – K.: DUKh I LITERA, 2017. – 464 s. {in Ukrainian}
3. Fukuiama Frensis. Identychnist. Potreba v hidnosti y polityka skryvdzhenosti / per. z anhl. T. Sakhno. – K.: Nash Format, 2020. – 192 s. {in Ukrainian}
4. Rene Henon. Kryza suchasnoho svitu / per. z frants. I. Kaliuha, pid nauk. red. Yu. Zavhorodnoho. – K.: vydavets Anna Klokhun, 2020. – 212 s. {in Ukrainian}
5. Moroz Oksana. Natsiia ovochiv? Yak informatsiia zminiuie myslennia i povedinku ukraintziv. – K.: Yakaboo Publishing, 2021. – 288 s. {in Ukrainian}
6. Harvi Devid. Buntivni mista. Vidprava na misto do miskoi revoliutsii. Per.z anhl. K.: Meduza. 2021. 295 s. {in Ukrainian}
7. Liderom doviry ukraintziv zalyshaiutsia ZSU // NOVYNARNIA, 2022, 19 veresnia. {in Ukrainian} URL: <https://novynarnia.com/2022/09/19/fdi-socop-08-2022/>
8. Ponad 95 vidstokiv ukraintziv doviraiut Zbroinym Sylam, bilsh yak 80% - Prezydentu Ukrainy // UKRINFORM, 2022, 28 zhovtnia. {in Ukrainian} URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3602976-ponad-95-ukrainciv-doviraut-zsu-bils-ak-80-prezidentu.html>
9. ZSU, volonter, prezident: komu naibilshe doviraiut ukraintsi // SUSPILNE NOVYNY, 2022, 15 veresnia. {in Ukrainian} URL: <https://suspilne.media/282061-zsu-volonteri-prezident-komu-najbilse-doviraut-ukrainci/>
10. Lyshe 15% hromadian Ukrainy vvazhaiut 9 travnia "Dnem peremohy", khocha shche u 2018 rotsi takykh bulo 58% // UKRINFORM, 2022, 5 travnia. {in Ukrainian} URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3475311-lise-dla-15-ukrainciv-9-travna-e-dnem-peremogi.html>
11. Florida Richard. Kryza urbanizmu. Chomu mista robliat nas neshchasnymi. Per.z anhl. Iryna Bondarenko. – K.: Nash format, 2019. – 320 s. {in Ukrainian}